

Wołodymyr Palyvoda

National Institute for Strategic Studies, Kyiv, Ukraine

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2414-4263>

e-mail: wlozdimierz-13@ukr.net

## Українсько-польське важке братерство початку XXI століття – погляд безпосереднього учасника подій

У назві своєї статті автор свідомо вживає термін «важке братерство», бо українсько-польські відносини ніколи не були ідилічними та безхмарними. Цей термін набув широкого вжитку після документального фільму польського режисера Єжи Любаха «Важке братерство», знятого у 1998 році. Фільм розповідає про події 1920 року, коли був підписаний антибільшовицький Варшавський договір між главою Української Народної Республіки Симоном Петлюрою та очільником Польської держави Юзефом Пілсудським.

Нелегким було наше братерство і на зламі XX і XXI століть, коли автору довелося вести відносини з Польщею у МЗС України, потім працювати на посаді І секретаря з політичних питань Посольства України у Варшаві, а пізніше займатися польською проблематикою як експерту.

Хочеться нагадати про проблему, яка виникла свого часу навколо відновлення Польського військового меморіалу у Львові (Сmentarz Obrońców Lwowa). Так, у червні 1998 року було підписано протокол передачі земельної ділянки цвинтаря фірмі «Energorol», після чого почались роботи з відбудови. Вони йшли повільно через політичні ускладнення навколо меморіалу. Обурення української сторони викликав напис про «загиблих у боях за Польщу», а також зображення коронаційного меча «Щербець» – символу польської військової слави. Щербина на мечі, згідно з легендою, є слідом удару короля Болеслава Хороброго об Золоті ворота в Києві у 1018 році. Конфлікт навколо меморіалу вдалося пом'якшити, зокрема, завдяки підтримці української опозиції, яку польський уряд проявляв під час «Помаранчевої революції» 2004 року. Остаточне врегулювання було досягнуто за втручання президента України Віктора Ющенка.

У червні 2005 року, за участю президентів Польщі та України, на Личаківському цвинтарі були відкриті меморіал загиблим воїнам Української Галицької Армії

та Польський військовий меморіал. На плиті, розташованій в центрі польських поховань, був зроблений напис польською мовою: «Tu leży żołnierz polski poległy za Ojczyznę» (Тут лежить польський солдат, полеглий за Вітчизну). На порталі меморіалу – латинський напис з міжвоєнного двадцятиліття: «Mortui sunt ut liberi vivamus» (Вони померли, щоб ми жили вільно).

Більш докладно треба зупинитися на такій незагоєній історичній рані, як Волинська трагедія. У листопаді 2001 року був прийнятий документ під назвою «Спільний висновок українських та польських істориків за підсумками IX-X міжнародних наукових семінарів». Вчені дійшли думки, що витoki конфлікту лежали у спільному минулому двох народів (польського та українського), у взаємних упередженнях і образах. Серед основних причин конфлікту, на думку автора, слід акцентувати увагу на таких:

- історичні події XVI-XVIII століть, наповнені вкрай жорстокими селянськими бунтами і козацькими повстаннями, які гасилися потоками крові й залишили після себе двосторонні образи та почуття соціальної несправедливості;
- підбурлива роль радянського та німецького режимів у посиленні україно-польського конфлікту;
- деморалізуючий вплив війни, яка принесла величезне моральне спустошення і відхід від норм соціальної поведінки, що зумовило кривавий і злочинний характер конфлікту;
- безкомпромисні позиції як польського уряду, так і керівництва ОУН у територіальному питанні.

Здавалося б, спільну мову в цьому питанні знайдено і час переходити до конкретних дій, тобто до примирення на зразок тих, які вже мали місце у новітній історії Європи. Мається на увазі французько-німецьке та німецько-польське примирення початку 60-х років ХХ сторіччя. У процесі останнього вирішальну роль відіграли релігійні та еміграційні діячі. Зокрема, під час II Ватиканського собору польський єпископат звернувся з декларацією до німецьких католицьких ієрархів, пропонуючи основоположним принципом міжнаціонального примирення формулу: «Прощаємо і просимо прощення». І певні кроки у цьому напрямку були зроблені. У липні 2003 року була прийнята Спільна заява президентів України і Республіки Польща «Про примирення в 60-ту річницю трагічних подій на Волині», у якій рішуче й однозначно засуджувалися злочини, вчинені у минулому проти наших народів, а також говорилося, що «конфлікти минулого не можуть перекреслити те, що протягом століть поєднує Україну і Польщу». До речі, наскільки автору відомо, близькі родичі Йоланти Квасьневської, дружини тодішнього президента РП, загинули під час тих трагічних подій. Тому його підпис під згаданою заявою – вчинок гідного політика й справжнього друга України.

Тоді ж, у липні 2003 року, Папа Римський Іван Павло II у посланні до учасників заходів з нагоди вшанування пам'яті жертв українсько-польського конфлікту на Волині та в Галичині у 1943–1944 роках написав: «Нове тисячоріччя ... вимагає,

щоб українці та поляки не залишалися в'язнями сумних спогадів свого минулого, а, переосмислюючи з новим духом минулі події, подивились одні на одних поглядом поєднання, зобов'язуючись будувати краще майбутнє для всіх».

Виступаючи у травні 2006 року на урочистостях відкриття пам'ятника жертвам братовбивчих подій у селі Павлокома (недалеко від Перемишля), тодішній президент Польщі Лех Качинський заявив: «Прийшов уже час, аби не приховувати правду й говорити про неполаджені кривди. За жодних обставин для жодного злочину немає виправдання. Пам'ятаючи і поганий, і добрий досвід, ми повинні підняти тягар польсько-української історії. Є ще багато трагічних місць, часто безіменних могил із обох боків кордону. Ми повинні говорити про болісне й важке минуле відкрито, крок за кроком опрацьовуючи оцінку всіх тодішніх воєнних трагедій. Ці трагічні події – у Павлокомі, на Холмщині, на Волині, у східній Галичині, ті, які супроводжували акцію „Вісла”, повинні знайти ретельне вивчення у діалозі політиків, істориків і звичайних людей. Ми не можемо змінити минуле, але можемо зробити так, аби воно не визначало майбутнього».

У цьому ж контексті хочеться навести також слова колишнього Посла України в Польщі Дмитра Павличка, які автор повністю поділяє: «Для мене є вкрай важливим остаточне примирення між поляками і українцями. Ми повинні сказати одне одному: так, ми воювали між собою, але пробачаємо вам, а ви пробачте і нам. Ми маємо бути з поляками рівними. Щоб надалі залишатися у цій рівності. Головне політичне завдання сьогодні – далі триматися з Польщею разом!».

Трохи про особисте у контексті теми статті. Як дипломований спеціаліст із генеалогії автор протягом багатьох років досліджував історію походження свого прізвища та роду (знаю його до 10-го покоління). Працюючи з матеріалами, що стосувалися подій на Волині, автор звернув увагу на те, що серед загиблих із двох ворогуючих сторін були як українці на прізвище Паливода, так і поляки на прізвище Paliwoda. Хто зараз може довести, якої національності були ці люди: українізовані поляки чи полонізовані українці? І хіба можна сьогодні чітко з'ясувати, ким був предок автора (українцем, поляком, білорусом, литовцем, татариним чи німцем), який втік на Запорізьку Січ, де отримав прізвисько «Паливода» (вітрогон, шалапут, балагур, навіжений, очманіла, запальна людина, забіяка)? Подібне значення слово «paliwoda» має також у польській мові.

Тобто, на думку автора, українцям і полякам необхідно припинити вже роздирати рани, шукати відповіді на запитання, хто за національністю був той Каїн, який вбив свого брата Авеля. Треба поставити крапку, знайти спільний знаменник у цій проблемі. Почати можна з термінології. Відкинути слова «геноцид, різня», тому що це є трагедія двох народів, які стали невинною жертвою кривавих історичних подій.



**Анотація:** Стаття присвячена подіям, які мали місце у відносинах між Україною та Польщею протягом останніх 25 років. Автор звертає увагу на обставини, які були причинами непорозуміння та напруженості у двосторонніх відносинах. Особлива увага приділяється Волинській трагедії 1943 року, яка й досі є каменем спотикання у поглядах двох народів на події того часу. Наводяться слова відомих особистостей, які закликали українців і поляків до примирення та поєднання в ім'я кращого майбутнього для нових поколінь.

**Ключові слова:** українсько-польські відносини, Польський військовий меморіал у Львові, українсько-польський конфлікт, акція «Вісла», Спільна заява президентів України і Республіки Польща, Волинська трагедія.

### **Ukrainian-Polish Difficult Brotherhood at the Beginning of the 21st Century: The Perspective of a Direct Participant in the Events**

**Abstract:** The article is devoted to events that have taken place in relations between Ukraine and Poland over the past 25 years. The author draws attention to the circumstances that have led to misunderstandings and tensions in bilateral relations. Particular emphasis is placed on the Volhynia Tragedy of 1943, which remains a major point of contention in the perceptions of both nations regarding the events of that period. The article cites statements by prominent figures who have called on Ukrainians and Poles to pursue reconciliation and unity in the name of a better future for new generations.

**Keywords:** Ukrainian-Polish relations, Polish Military Memorial in Lviv, Ukrainian-Polish conflict, Operation Vistula, Joint Statement of the Presidents of Ukraine and the Republic of Poland, Volhynia Tragedy.

### **Trudne braterstwo ukraińsko-polskie początku XXI wieku – spojrzenie bezpośredniego uczestnika wydarzeń**

**Abstrakt:** Artykuł poświęcony jest wydarzeniom zaistniałym w relacjach między Ukrainą a Polską na przestrzeni ostatnich 25 lat. Autor zwraca uwagę na okoliczności będące przyczyną nieporozumień oraz napięć w stosunkach dwustronnych. Szczególne miejsce zajmuje problematyka tragedii wołyńskiej z 1943 roku, która do dziś pozostaje jednym z głównych punktów spornych w postrzeganiu wydarzeń tamtego okresu przez oba narody. Przywołane zostają wypowiedzi znanych postaci, które apelowały do Ukraińców i Polaków o pojednanie i porozumienie w imię lepszej przyszłości kolejnych pokoleń.

**Słowa kluczowe:** stosunki ukraińsko-polskie, Polski Cmentarz Wojenny we Lwowie, konflikt ukraińsko-polski, akcja „Wisła”, Wspólna deklaracja prezydentów Ukrainy i Rzeczypospolitej Polskiej, tragedia wołyńska.

### Список використаних джерел

- Palahniuk M., *Tsvyntar orliat*, „Varianty”, <https://varianty.lviv.ua/publikatsiyi/tsvyntar-orliat>
- Polskyi viiskovyi memorial u Lvovi*, Wikipedia, [https://uk.wikipedia.org/wiki/Польський\\_військовий\\_меморіал\\_у\\_Львові](https://uk.wikipedia.org/wiki/Польський_військовий_меморіал_у_Львові)
- Pro prymyrennia v 60-tu richnytsiu trahichnykh podii na Volyni*, „Holos”, <http://www.golos.com.ua/article/242813>
- Smirnow J., *Rozmowa z Jarosławem Skrzypczykiem – pierwszym projektantem odbudowy Cmentarza orląt*, „Kurier Galicyjski”, [http://www.duszki.pl/kurier\\_galicyjski/artykuly/2008\\_07\\_18/KG\\_13\\_wersja\\_mini.pdf](http://www.duszki.pl/kurier_galicyjski/artykuly/2008_07_18/KG_13_wersja_mini.pdf)
- Spilnyi vysnovok ukrainskykh ta polskykh istorykiv za pidsumkamy IKh-Kh mizhnarodnykh naukovykh seminariv (Varshava, 5–11 lystopada 2001 r.)*, „Voienna istoriia”, [http://warhistory.ukrlife.org/3\\_4\\_03\\_2.htm](http://warhistory.ukrlife.org/3_4_03_2.htm)
- Tkachuk M., *Pavlokoma. Probachyty, ale ne zabuty*, „Ukraina moloda”, <https://www.umoloda.kiev.ua/number/672/158/24426/>
- Farion I., *Poliaky maiut zghadaty slova Ivana Pavla II pro dobru pamiat i rany, yaki ne treba yatryty...*, „Vysokyi zamok”, <https://wz.lviv.ua/interview/182664-poliaky-maiut-zhadaty-slova-ivana-pavla-ii-pro-dobru-pamiat-i-rany-iaki-ne-treba-iatryty>
- Tsvyntar orliat: yak tse bulo*, Polskie Radio, <http://archiwum.polradio.pl/5/198/Artykul/105910>